

UN LOCAL PER AL POBLE: EL CASALOT DE SANTES CREUS (1937-1977)

Maribel Serra Pallarès

*In memoriam, Colombrina Mañé,
que ens va deixar poc després de fer-li l'entrevista per a aquest treball.*

UN LOCAL PER AL POBLE

Durant molts anys vaig pensar què hi feia, aquella casa vella enmig del poble; una casa enorme que no s'assemblava a cap altra del carrer. Més endavant, vaig intentar trobar el sostre que havia caigut perquè tenia vocació d'arqueòloga (evidentment havia de ser així, com les masies i pallisses que hi havia per la muntanya quan anava amb els pares d'excursió); fins i tot, algun amic de la colla amb qui anàvem a jugar-hi em va ajudar. Vam inspeccionar les portes i finestres, vam fer sots per tal de trobar alguna cosa, algun tresor amagat, ens enfilàvem per allà on podíem i fèiem d'investigadors. La "casa vella", com nosaltres l'anomenàvem, era lloc privilegiat dels nostres jocs. Molt més endavant, quan ja era una adolescent, algú em va explicar que aquell casalot l'havien construït durant la República, aleshores ja es devia poder començar a parlar d'aquestes coses, i em vaig trobar imaginant un bombardeig cruent caient sobre l'edifici on es reunia la gent del poble. Però res de tot això era veritat, la "casa vella", el cafè, el casalot, el local per al poble, mai no va arribar a existir, tan sols va ser un projecte inacabat, mostra d'una època massa curta, que va acabar massa ràpid sense enllestir la feina. Això ja ho vaig saber de molt més gran, quan la història es va imposar al romanticisme.

Quan, finalment, després d'anys i anys de més penes que ventures, es va acabar inaugurant l'anomenat Casalot, l'any 2005, vaig recuperar aquella curiositat antiga per saber per què aquelles pedres s'havien aixecat i s'havien mantingut dempeus sense res a fer; per què i qui les va aixecar, per què no es van enderrocar durant la Dictadura, per què es va tardar tant de temps a dotar-les de vida. I la casualitat va voler que, examinant els "papers de Salamanca" acabats d'arribar

a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a veure què deien del meu poble, hi trobés la documentació referent a la Comissaria de la Restauració de Santes Creus.¹ Des d'aquest punt, vaig anar estirant el fil i reconstruint aquesta petita història, amb l'ajut imprescindible de molts veïns.

L'actual Casalot sempre ha estat, tot i no exercir, el "local"; així l'anomena la gent més gran de Santes Creus, amb aquest nom es va projectar i així l'anomenaré en aquest treball.

ABANS DE CAP LOCAL

Entre els anys vint i trenta del segle XX, arreu de la Catalunya rural es construeixen cafès i locals d'esbarjo per a la gent del poble, normalment lligats d'alguna manera als sindicats agrícoles (cooperatives o societats). Aquests locals tenien un cafè on es discutia i es jugava a cartes, i un espai condicionat per fer-hi teatre i ball. De vegades s'hi servia algun tipus de menjar (sense arribar a ser una fonda), sobretot en aquells locals on hi havia una botiga de queviures per als socis de la cooperativa.² En el cas de Santes Creus, la construcció del l'edifici del sindicat agrícola es va iniciar l'any 1919, però mai no s'hi va projectar un cafè associat. Probablement, la distribució de la propietat del sòl urbà i dels edificis de gran part del poble (les antigues dependències monacals) en mans de terratinents i de propietaris absents feia difícil adquirir un espai adient per encabir-hi el local; rescatar un terreny de la parceria devia valer molts més duros dels que tenien els pagesos.³

Tot i que Santes Creus no tenia un "local del poble", sí que existien dos establiments que suplien aquesta necessitat, tot i que, com que eren privats, els veïns no se'ls sentien com a propis. Cadascun tenia la seva clientela, fidelitzada per raons més o menys d'ideologia política o de lligams de parentiu. En aquests bars, els veïns (i no pas veïnes) es reunien, feien petar la xerrada, arreglaven el món i feien ball (en aquestes ocasions sí que hi havia veïnes).⁴ També hi havia una fonda a dalt la plaça de Sant Bernat, la fonda de cal Titu, amb fama indiscutible, regentada per la família Marimon, on es diu que s'hi menjava molt bé i també tenia habitacions, però no tenia bar o cafè.

On ara hi ha l'Hostal Grau, hi havia una fonda que anomenaven cal Xollat, que també tenia carnisseria; probablement d'aquí li ve el renom. Hi tenien habitacions i una sala on els homes jugaven a cartes i els diumenges s'hi feia ball. Sembla que la fonda ja funcionava a la meitat dels anys vint⁵ i que els balls s'hi van celebrar fins l'any 1939; probablement, després de la guerra es van deixar de celebrar balls arreu durant un parell d'anys⁶ i quan, el 1942, cal

¹ Abans de la guerra, aquesta entitat s'anomenava Patronat de Santes Creus.

² El desenvolupament de les cooperatives de consum i producció a Catalunya és força important.

³ Segons els estatuts de la cooperativa, alguns associats havien de pagar la seva part a jornals, ja que no disposaven de líquid.

⁴ "[...] quan s'acabaven de collir els raïms, tot el poble es reunia... Bueno, els homes, i la meua mare els feia el sopar, el que mataven, enciam amb romesco, i conill amb allioli, i cantaven [...]" (entrevista amb Carlos Artigal).

⁵ Entrevista amb Cinto Magre i entrevista amb Colombrina Mañé.

⁶ Tots els entrevistats fan un salt del 39 fins al 41-42 quan parlen dels bars del poble.

□ Figura 1: Obres als baixos de l'edifici que fou la fonda de cal Titu (anys cinquanta). Foto cedida per Joan Ferran, Valero.

Xollat va canviar de propietaris, es van dedicar a fonda i habitacions i de bar només n'hi va haver un, el bar Sport. Conten que a cal Xollat s'hi reunien els parroquians que es relacionaven més amb les dretes, tot i que això no és exacte. En tot cas, a causa de diferències polítiques, un veí va entrar un vespre amb una pistola a la mà, amb ganes d'espantar per sempre més el seu rival que jugava a cartes a la fonda; l'enrenou va ser sonat, però el tret no va ser res més que un bon ensurt.

El primer que va regentar el bar Sport va ser un tal Corrala, el Joan Corrala, que ho va arrendar a la senyora Mercedes de Martí, vídua de Benet, una de les famílies de grans propietaris, amb domicili a Barcelona. Pocs anys després, es va traspasar al Pere Canals, el Pere de Can Cova, nascut a Aiguamúrcia i casat a Santes Creus. L'edifici, aleshores, només tenia una planta:

[...] la casa sita en la calle de Juan Morgades num. 4 del lugar de Santas Creus, cuya casa está compuesta de planta baja, un piso, desvan y terrado o azotea y tejado [...] este inmueble además de servir de casa-habitación, la parte baja está destinada a Sala Café y Salón de baile [...].⁷

La casa era una antiga dependència rural del monestir i no reunia les condicions necessàries per encabir-hi un local d'aquestes característiques, per això va patir alguns desperfectes:

[...] hace unos días por causas ajenas a su voluntad se rompió o trancó una viga de madera y con ella se vino a bajo parte del tejado y parte de la sala de baile. La situación en que quedó esta parte de la edificación no ofrece seguridad y para su recomposición fué requerido el Albañil Ramon Aleu Rius [...] por todo lo expuesto e interín no se proceda a la debida reconstrucción [...] se dé cuenta al inquilino D. Pedro Canals Busquets, para que, entre y tanto no se reconstruyan los desperfectos, suspenda los bailes y el servicio de café en la parte afectada [...].⁸

⁷ ACV. Fons Municipal d'Aiguamúrcia, Obres.

⁸ ACV. Ídem.

□ Figura 2: Edifici del bar Sport als anys quaranta. Foto cedida per Carlos Artigal i família.

En Pere Canals va dur el bar durant gairebé tot el període republicà i la Guerra Civil. Va deixar-lo l'any 1941 per marxar a Barcelona a la recerca de millors condicions de vida. I aleshores va comprar el local i el va gestionar en Joan Artigal, que era el "conserge" dels Martí.⁹

LES GANES DE LOCAL

Sia perquè els espais més amunt citats no eren els adients, sia perquè no responien a la idea d'un local del poble, sinó que es tractava de negocis particulars, o perquè es trobaven en pessimes condicions (almenys pel que fa a l'Sport), el cert és que, en general, els veïns volien un local, un cafè-teatre com els dels pobles del voltant. El desig era general, tal com afirmen tots els entrevistats, no un desig d'una facció ideològica determinada.

"Un lloc per al poble, això!"

"La paraula aquesta la tenim tots gravada, un lloc per al poble."

"Sempre [havia estat] el local."¹⁰

[...] que sense saber com ni per qui provocada, s'havia escampat la idea d'instal·lar-hi la sala de ball i el Cafè del poble. Potser aquest propòsit es desvetllà espontàniament en converses i discussions entre els concurrents al bar existent al poble, local que, en realitat no reuneix gaires bones condicions [...].¹¹

És per això que quan arriba l'oportunitat de bastir un local, el consistori, els regidors electes, fan les gestions necessàries per tal d'obtenir un immoble i destinar-lo a local. Aquest moment

⁹ Entrevista amb Carlos Artigal.

¹⁰ Entrevistes amb Cinto Magre (nascut el 1922), Anton Punto (nascut el 1930) i Carlos Artigal (nascut el 1934).

¹¹ LLORET I ORDEIX, Pere (1978): *El Patronat i la Comissaria de la Restauració del Monestir de Santes Creus (1932-1938)*. Publicacions de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

arribarà l'any 1936 amb la confiscació de les finques rústiques i urbanes dels grans propietaris que, fins ara, s'han repartit el terme. Acció que, tot i ser executada per l'Ajuntament, ho és, en aquest cas concret, per delegació expressa de la Generalitat que ha ordenat la confiscació de tots aquells béns que siguin necessaris per al país a causa de l'estat de guerra. Aquest moment és, en realitat, aprofitat pel president del Patronat de Santes Creus —en endavant, comissari— Pere Lloret, per dur a terme les reformes per les quals porta lluitant durant tota la República. I és en aquest marc i totalment lligat a la reconstrucció del monestir que es projecta i es comença a construir el Local.

PERE LLORET, EL MONESTIR I EL POBLE DE SANTES CREUS

En Pere Lloret i Ordeix fou alcalde de Tarragona i ocupà, també, el càrrec de president del Patronat del monestir de Santes Creus,¹² que passà a denominar-se Comissaria de la Restauració de Santes Creus amb l'esclat de la Guerra Civil, a l'estiu del 1936.¹³ Des del 1932 va treballar en la restauració de l'antic cenobi amb la intenció d'arribar a la grandesa i prestigi del Poblet restaurat per Eduard Toda.

La restauració començà enderrocant les parts molt malmeses i difícilment recuperables (per exemple, el segon pis del claustre, dit "vell"), després s'haurà de condicionar la resta, organitzar un bon sistema de visites, recuperar tots els edificis possibles en mans privades i adequar l'entorn paisatgístic per revalorar el valor turístic i cultural de tot el conjunt. Això implica, en primer terme, la millora de les condicions de vida de molts veïns que malviuen en antigues estances del monestir, en edificis no ben conservats de les places exteriors, adequar les escoles municipals, fer arribar aigua corrent... Lloret sabia que el benestar del poble era primordial per reeixir en la seva empresa, tant per obtenir la complicitat dels veïns com perquè sentissin com a seu aquell monument que els podia proporcionar importants millores. El projecte era molt ambiciós, preveia treure el cementiri municipal fora del monestir (encara s'enterrava a l'antic cementiri dels monjos); netejar, adequar i protegir els boscos de l'entorn (l'Albereda, les Planes i el bosc de Sant Sebastià), eixamplar els accessos i les carreteres,¹⁴ construir noves escoles. Algunes d'aquestes millores, com se sap, es van dur a terme anys després d'acabada la Guerra Civil.

El projecte era, doncs, faraònic, però pel que fa al Local, ens interessen dos aspectes especialment. Una de les millores plantejades, era, ja ho he dit, l'eixamplament de la carretera d'accés al monestir, on hi havia, i hi ha, en una de les voreres, les cases bastides pels veïns; a l'altra, hi havia un ermasset i, a la part baixa, horts. L'altra millora projectada per Lloret era la construcció de noves escoles municipals i cases per als mestres, ja que els equipaments

¹² Per conèixer la feina del Sr. Lloret, cal consultar: LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

¹³ La Comissaria es crea el 12 d'agost del 1936.

¹⁴ El canvi d'emplaçament de la creu de terme és part d'aquest projecte. Tota la documentació es pot trobar a l'ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligalls 264 i 265, referent a la gestió de la comissaria de restauració de Santes Creus.

existents a l'Hort d'Estudi ("galeria de l'Abadia", segons la nomenclatura utilitzada per Pere Lloret) presentaven condicions deplorables.¹⁵ Aprofitant, doncs, l'eixamplament del carrer, s'urbanitzava l'altre cantó del carrer seguint el que seria el creixement natural del poble, i s'hi projectava una zona d'esbarjo i enjardinament. El mal era, però, que les terres on s'havia de fer tot això eren de Gonzalo de Mora y Aragón, marquès de Casa Riera, el més gran propietari del terme. Precisament perquè era un gran propietari i aquelles no eren unes terres de gran vàlua ni li aportaven grans beneficis, Lloret va iniciar una correspondència a unes quantes bandes per tal d'aconseguir la renúncia del marquès a aquestes terres (i a altres propietats que interferien en el seu projecte global) a canvi de compensacions econòmiques. També va fer aquest tipus de gestions amb els altres propietaris del terme, amb més o menys fortuna, però en el cas del marquès, les gestions van ser del tot infructuoses malgrat la mediació entusiasta del marquès de Bonannaro, José de Suelves i de Goyeneche, senyor d'Altafulla.¹⁶ L'any 1935,¹⁷ Lloret aconseguia que la Generalitat aprovés el projecte de millora urbanística del poble i l'Ajuntament va iniciar el procés d'expropiació de la franja de terra propietat del marquès, necessària per dur a terme l'obra, i va demanar al propietari i arrendataris que fixessin els preus de les expropiacions en concordança amb les pèrdues econòmiques que podien patir.¹⁸ El gruix d'aquestes gestions es va fer des de mitjan 1933 fins a les primeries del 1936, quan Lloret ja havia enllestit la primera part de la reforma que se centrava en l'interior del cenobi, coincidint amb l'anomenat Bienni Negre, moment políticament poc propici a les negociacions amb grans propietaris. De fet, existeix una rectificació redactada per l'Ajuntament en la qual es confirma l'expropiació i de la qual es dedueix que el dit marquès mai no va contestar els requeriments legals del consistori.¹⁹

I aleshores, a l'estiu del 1936, va haver-hi el cop d'estat militar que va dur a la guerra, i amb ella es va accelerar tota una sèrie coses. La Generalitat va actuar amb urgència tant pel que fa a necessitats bèl·liques com a aplicar fins on fos possible tot el programa que havia fet guanyar les eleccions al Front Popular. Una part important era la salvaguarda del patrimoni de Catalunya. En aquest context, el Patronat es transformà en Comissaria i es beneficià de fons especials per diferents causes amb motiu de la situació de guerra. En aquest context, igualment, Pere Lloret aprofita les confiscacions de finques rústiques i urbanes autoritzades per la Generalitat, necessàries "per al bé del país", i executades per l'Ajuntament a través del Comitè Antifeixista.²⁰ Lloret demana que li traspassin aquelles que considera necessàries per

¹⁵ LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

¹⁶ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 264/2, doc. 20.

¹⁷ Probablement una mica abans, tot i que la documentació conservada a l'ACAP és d'aquesta data, perquè durant el 1935 la Generalitat està suspesa.

¹⁸ ACAC. Fons Municipal d'Aiguamúrcia. Obres i Serveis. Eixamplament de carrers, 1929-1937 (sig. 18-5-206).

¹⁹ ACAC. Ibídem (18-5-206).

²⁰ Arreu de Catalunya es constitueixen, primer de manera espontània i després organitzats sota la batuta de la Generalitat, comitès antifeixistes que aturen el cop d'estat i es fan càrrec de tasques d'organització i gestió.

dur a terme la reforma projectada de tot el conjunt monumental i de l'entorn. Aconsegueix la cessió de les finques i, immediatament, per assegurar-se'n, inicia les gestions per tal que passin a dependre directament de la Conselleria de Cultura de la Generalitat, i per això fa referència al Decret que la Conselleria ha publicat el 26 d'agost del 1936, amb una capacitat de reacció increïble, per tal de protegir el patrimoni cultural català davant l'estat de guerra, i que inclou Santes Creus, el recinte monacal i molts dels edificis exteriors en el registre del Patrimoni Històric de Catalunya.²¹

[...] reunits aquest Comitè [...] s'acorda la immediata incautació a benefici del mateix poble de tots els edificis d'aquesta caseria que en l'actualitat no estan habitats pel seus propietaris respectius [...] També es procedeix a la incautació per motius d'utilitat pública i conveniència general de les finques conegudes per l'Albereda i Bosc de sant Sebastià [...] ²² [26.7.1936]

Ahir em visità el secretari de l'ajuntament d'Aiguamúrcia i ens posàrem d'acord perquè aquella corporació ens faciliti la possessió del priorat, Bosseria, Administració, l'hort que circumda el priorat, el Camp dels Noguers, l'Albereda i el Bosc de Sant Sebastià, cedint el favor del Comissariat totes aquestes finques incautades.²³

Fins i tot, veient que entre els edificis confiscats no hi consta la Rectoria, edifici que Lloret vol destinar a part d'una futura residència de vacances, demana a l'Ajuntament que faci efectiva aquesta expropiació basant-se en diferents lleis, ja que és el camí més ràpid per aconseguir la cessió a la Comissaria:

I en la relació que segueix (es refereix al llistat d'incautacions) no hi figura la Rectoria [...] el decret de justícia i dret [...] en disposar que els béns de l'Església [...] seran confiscats per la Generalitat [...] exceptuant [...] les cases parroquials de les esmentades Corporacions els qual passaran en plena propietat als ajuntaments [...] el decret de Cultura [...] els edificis que enumera i els altres que formaran part del recinte del Monestir [...] no hi ha cap dubte que hi ve comprés l'edifici de la Rectoria [...].²⁴ [Carta de Pere Lloret al secretari de l'ajuntament d'Aiguamúrcia, Sr. Nicasi Claramunt, 27.8.1936]

En un primer moment, aquesta maniobra fa recelar els membres del consistori, però, en realitat, el fet que la Conselleria es faci càrrec de Santes Creus significarà no solament poder fer una sèrie de reformes en el recinte monàstic, sinó també al poble; reformes que, malauradament, amb l'adveniment de la dictadura franquista quedaran estroncades.

Apreciat amic: assabentats del Decret de la Conselleria de cultura de Catalunya, per mitjà del qual tots els immobles dels recinte del cenobi passen a poder del registre del Patrimoni Històric i Artístic de Catalunya, la població tots de Santes Creus ha quedat preocupada, per tal d'esvaïr dubtes i *aclara* la nostra situació i la nostra responsabilitat [...] puix els immobles

²¹ Lligall 264/3, doc. 9, *ibídem*.

²² ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya, 1931-1939. Lligall 264/3, doc. 17.

²³ Diputació de Barcelona. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Unitat de Documentació. Fons Jeroni Martorell C42/D22, núm. 15, "Carta de Pere Lloret a Jeroni Martorell".

²⁴ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya, 1931-1939. Lligall 264/3 doc. 9.

per nosaltres confiscats fugirien de la nostra direcció i tutela, ens precisa que vos, amb la vostra rectitud i noblesa ens diguéssiu per escrit l'abast i el resultat[...].²⁵ [Carta del Comitè de Milícies Antifeixistes a Pere Lloret, 27.8.1936]

Sens perjudici del que el Servei de Monuments opini [...] entenc que el decret [...] en res no ha de contrariar, ans al contrari, ha de beneficiar i afavorir i molt les nobles aspiracions de la població de Santes Creus [...] el que ha fet el Conseller de Cultura ja li tenia demanat el Patronat [...] el que interessa al meu entendre és estructurar un pla d'aprofitament que la població de Santes Creus hauria d'iniciar i proposar al Servei de Monuments [...] cal pensar en primer terme en les escoles, en la Biblioteca Popular i en el dispensari mèdic[...]m'he permès indicar al senyor Jeroni Martorell la conveniència [...] que faci una visita a Santes Creus[...].²⁶ [Carta de Pere Lloret al senyor Pere Canals —Comitè Antifeixista—, 29.8.1936]

El projecte primigeni de Pere Lloret creix, i inclou, a més de la restauració del cenobi i els edificis adjacents, l'ordenació de l'entorn paisatgístic i el sanejament del poble, un gran projecte de museu i una residència de la Generalitat. Tot per redreçar Santes Creus i convertir-lo en una font de riquesa turística i cultural. És un projecte de factura molt moderna, una planificació global per a tot un conjunt territorial amb un clar significat històric, que quedarà sota la direcció de Jeroni Martorell, arquitecte en cap de la Secció de Monuments del Departament de Cultura. Lloret, entusiasta, li proposa la creació d'un museu etnogràfic que hauria d'haver representat les comarques tarragonines i mostrar, a més del patrimoni del monestir, eines de pagès, maquinària agrícola, folklore [...]; així mateix, es proposa de recuperar part de la biblioteca monacal, actualment a la Biblioteca Pública de Tarragona²⁷ i construir aquells equipaments que els veïns necessiten. Martorell, doncs, gestiona el projecte sota les indicacions de Lloret. Es planifica un cementiri fora del poble,²⁸ l'eixamplament del camí d'entrada al recinte monàstic (actual carrer de Pau Casals), la urbanització del Pla dels Noguers, on hi han d'anar les escoles noves, una per a nois i una per a noies. El projecte de les escoles segueix les pautes arquitectòniques i de distribució de l'espai que marca el concepte d'institut-escola, el sistema educatiu impulsat per la Generalitat. Edificis iguals a l'actual escola de primària del Pla de Santa Maria, projectada també per en Martorell. A més de les escoles i de les cases dels mestres, al Pla dels Noguers hi ha d'anar un local d'esbarjo, just al davant de la Cooperativa o Sindicat Agrari.²⁹

S'HA DE FER UN LOCAL PER AL POBLE

És un moment d'eufòria. De la mateixa manera que el comissari veu la seva oportunitat amb l'esclat de la Guerra Civil i les confiscacions, també els veïns del poble consideren que

²⁵ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya, 1931-1939. Lligall 264/3 doc. 11.

²⁶ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya, 1931-1939. Lligall 264/3 doc. 15.

²⁷ Diputació de Barcelona. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Unitat de Documentació. Fons Jeroni Martorell, C42/D2.

²⁸ Encara s'emprava el cementiri monàstic, l'Hort de les Ànimes.

²⁹ Aquest projecte es pot consultar al Fons Jeroni Martorell, ja citat.

molts dels edificis infrautilitzats del conjunt monacal, aquells que són fora del recinte pròpiament dit, han de servir al poble. Per això, davant la manca de local, alguns veïns s'entesten a construir una sala de ball a l'antiga rectoria, situada al costat de l'església i adossada a la residència del marquès de Casa Riera.

[...] volien ajuntar la casa del marquès i la rectoria, és la idea que tenien [...].³⁰

Lloret, però, té pensat un altre destí més productiu per als dos edificis, ja ho hem dit: hi vol bastir una residència de vacances de la Generalitat, a la manera de la que existia a l'Espluga de Francolí (actual alberg Jaume I). Per tant, conscient del poder dels veïns i dels seus drets, negocia amb ells un altre emplaçament per al Local, que serà de nova construcció i s'adequarà millor a la funció de sala de ball, cafè-teatre:

Es va tenir bona cura de no mostrar ni insinuar tan sols la menor oposició [...]. I això ens era obligat [...] per tal com el decret de la Generalitat, declarant inserits aquells dos edificis al Patrimoni Històric [...], imposava que no es pogués realitzar cap obra sense el previ dictamen de la Secció de Monuments [...], es va procurar i sortosament s'aconseguí que no pas per insinuació del Comissari [...], sinó per algun element capacitat de la població, s'insinués la idea de bastir de planta un senzill edifici en lloc ben apropiat, contribuint-hi la Comissaria en compensació dels eventuais drets del poble i l'ajuntament.³¹

Estimat amic, pel Joan Artigal deveu saber el que vam parlar [...] respecte a la destinació [...] de les cases del marquès i la Rectoria. L'inconvenient recau en la il·lusió que als del Sindicat els fa l'ocupar el primer dels dos edificis per tal d'instal·lar-hi el bar i la sala de ball. Per això de moment convinguérem en estudiar si hi hauria manera d'arranjar un local apropiat al costat del mateix Sindicat.³² [7-1-1937]

A més, permetrà reaprofitar totes les pedres no nobles procedents de les estructures enrunades arran de la restauració del monestir.

[...] observis que en l'edificació projectada podrà aprofitar-se tot el material de pedra procedent dels enrunaments existents o que es provoquessin en el Monument [...] situat l'edifici que es tractava de bastir a menys de cent metres del Monestir, amb bona carretera, ens estalviava el transport obligat d'aquells desapfitaments al riu [...].³³

Finalment, al formar part del projecte global de restauració, el nou Local el pagarà la Comissaria pel que fa al material, arquitecte i mestre d'obres, i els veïns hi posaran la seva feina. En realitat, la proposta és llaminera i molt més pràctica que ocupar dos casalots nobles immensos que necessitarien massa adequacions.

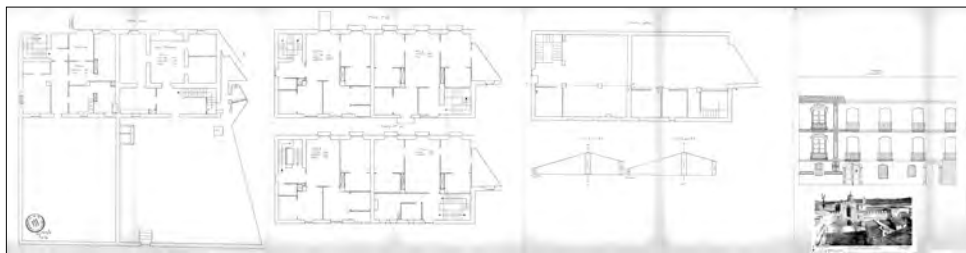
[...] els oferírem amplament els elements tècnics d'estudi, que ells no tenien [...]. I fetes verbalment les consultes necessàries al conseller de Cultura, formulat ja per l'arquitecte l'avantprojecte

³⁰ Entrevista amb Cinto Magre.

³¹ LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

³² ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 264/3 doc. 24.

³³ LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

□ Figura 3: ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 264/6, doc. 29.

d'edifici per a la sala de cafè i espectacles, fou acceptada sense cap protesta aquesta solució amb les dues condicions següents: 1) Que seria a càrrec de la Comissaria l'abastiment de la façana, murs, parets mestres i la coberta de l'edifici; i 2) Que si bé la Comissaria es possessionaria immediatament de les dues cases dels monjos jubilats, no s'hi començarien les obres fins que no haguessin enllestit les dels fonaments del nou edifici projectat.³⁴

EL PROCÉS DE CONSTRUCCIÓ DEL LOCAL. L'EMPLAÇAMENT I LES DIFICULTATS MONETÀRIES

L'EMPLAÇAMENT

El Local, doncs, es vol fer davant de la Cooperativa Agrícola, el Sindicat, i diverses raons expliquen aquest emplaçament. D'una banda, sembla el lloc apropiat per als membres del sindicat, que, fins aleshores, no havien pogut bastir un cafè:

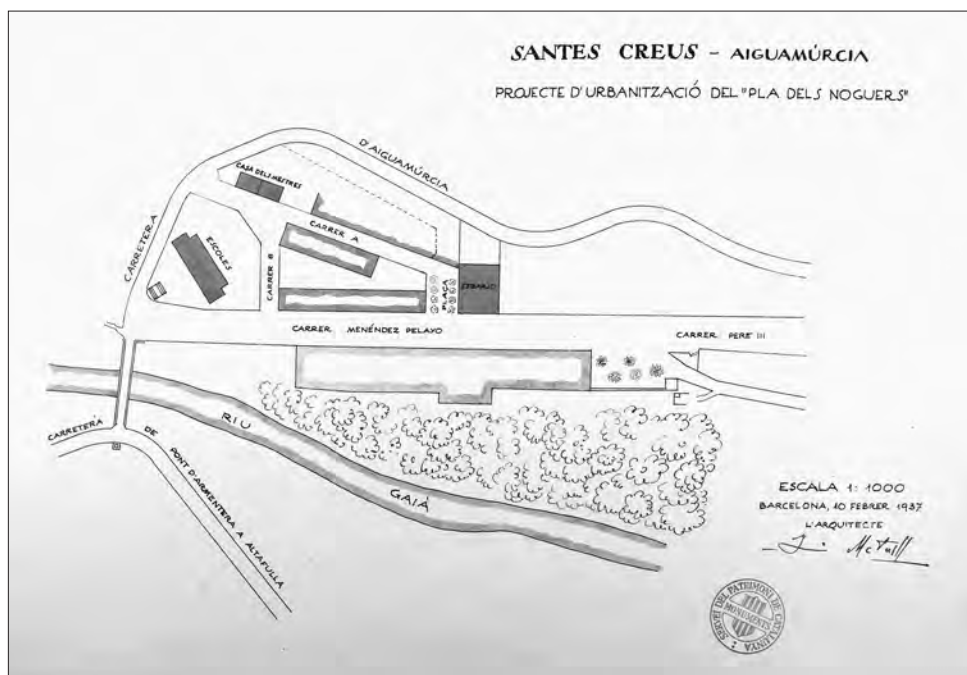
[...] doncs mira, perquè van buscar un terreny al poble i com que era davant del sindicat [...], era davant de la cooperativa que ja hi havia al poble [...], així hi havia les dues coses, doncs [...]³⁵

D'altra banda, el Pla dels Noguers, on es vol fer la reforma urbanística, és ple d'hortets llogats pels veïns al marquès; després de les confiscacions, aquestes terres passen a mans d'aquells que les conreen. Per la documentació sobre l'eixamplament del carrer, podem saber que els parciers eren: Benet Marimon, de cal Titu; Benet Gustems, de cal Macetes; P. Canals, el del bar; Salvador Garriga; Magí Torrents; Josep Ferran, i un tros de propietat municipal. Sortosament, sembla que el tros on s'ha de fer el local (davant per davant de la cooperativa) pertany a en Benet Titu, que regentava amb la seva dona la fonda de dalt la plaça i que està disposat a cedir el terreny.³⁶

³⁴ LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

³⁵ Entrevistes amb Anton Punto i Cinto Magre.

³⁶ Entrevistes amb Anton Punto, Cinto Magre, i Joan Ferran, Valero.

□ Figura 4: ACAC. Fons Municipal d'Aiguamúrcia. Obres i Serveis.

Un altre element entusiasta del patronat, oferia el terreny necessari que usufruïa a la zona del camí del Pont de Pedra [...], és a dir, al lloc que havia triat el Patronat mateix per impulsar amb noves edificacions [...].³⁷

L'avinguda del carrer de baix del poble, el senyor Lloret, ja els hi va eixamplar [...], era tot ple d'avellaners, i al xamfrà de la carretera hi havia avellaners i horta [...] i va quedar bastant gran a pesar d'haver eixamplat el carrer i hi cabia el local aquest.³⁸

L'argument definitiu, segons el meu parer, és que el fet d'emplaçar el local en la zona destinada als nous equipaments municipals l'integra dins el projecte global que depèn de la Conselleria i, per tant, és més fàcil coordinar esforços humans i monetaris.

Segueixo preparant l'execució de tot el pla d'obres concebut i cada dia tinc més esperances d'arribar a la completa realització. [...] L'arquitecte senyor Martorell, que el passat diumenge es pogué fer càrrec de les possibilitats que ofereix el "Camp dels Noguers", està verament entusias-

³⁷ LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

³⁸ Entrevista amb Salvador Vidal.

mat amb la confecció del pla d'urbanització d'aquell lloc partint de la base de la construcció de l'escola i del Local d'esbarjo per al Sindicat.³⁹ [carta de P. Lloret a N. Claramunt, 19-1-1937]

Era important demostrar que la tasca de la conservació i restauració del Monestir anava perfectament associada, agermanada, amb les necessitats urgents dels veïns. En poques paraules: si no mancaven els jornals que es podien proporcionar amb els treballs del monestir, en el transcurs d'aquell negre i penós hivern que amenaçava, la fam no tindria entrada en cap de les llars de Santes Creus.⁴⁰

L'entusiasme incansable d'en Pere Lloret fa possible tirar endavant una obra que ens sembla impossible i innecessària en temps de guerra. El fet de proposar la millora del poble indiscutiblement lligada a la restauració del monestir per tal de reformar el llogarret, fins aleshores de difícil accés, abandonat, en molts aspectes insalubre i amb un gran nombre de veïns subjectes a la parceria dels grans propietaris, és la clau de l'èxit d'aquesta empresa truncada per raons òbvies. Lloret comprèn que l'única manera de recuperar el que queda del monestir passa per convertir-lo en l'opció de futur per als veïns.

EL FINANÇAMENT

La greu crisi econòmica que afecta Europa és especialment dura a Espanya. Durant la II República, s'arriba en alguns moments a un 40% d'atur entre els treballadors, i la situació empitjora en temps de guerra en quedar suspès el teixit industrial normal, les relacions comercials, i molts camps abandonats. La Generalitat intenta pal·liar la situació dotant de fons monetaris especials un pla contra l'atur forçós, al qual poden acollir-se corporacions i institucions públiques. Pere Lloret escriu al secretari de l'Ajuntament, el Sr. Nicasi Claramunt i Barril, per instar-lo a acollir-se als fons especials amb l'excusa de les obres de sanejament del poble:

[...] el Diari oficial [...] publica un Decret de Finances atorgant a l'institut contra l'Atur Forçós un crèdit extraordinari [...] he pensat que podríem aprofitar aquesta avinentesa per portar endavant el projecte [...] sanejaríem Santes Creus [...] Suposo que heu anat trameten la llista de parats. Si és així feu-me el favor de donar-me'n un detall resumit, per tal que jo ho tingui en compte al redactar la minuta de la instància.⁴¹

A més d'aquestes aportacions extraordinàries, la construcció del Local entra dins el projecte global de restauració de Monuments, i com a tal es beneficia del pressupost de la Comissaria del monestir: la minuta de l'arquitecte Jeroni Martorell; els materials de construcció, la fusteria i tancaments, que l'aporta la Secció de Monuments; el sou dels paletes i obrers contractats... I els veïns del poble hi aporten, els que tenen diners, material i els que no, el seu jornal, perquè es treballa a torn de poble:

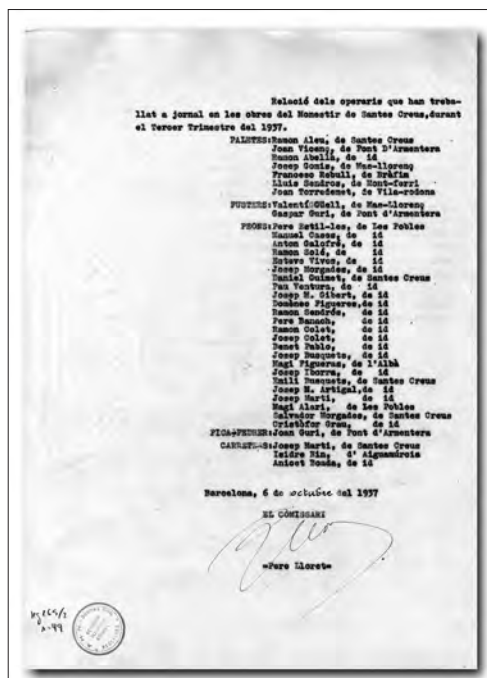
³⁹ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 264/3, doc. 28.

⁴⁰ LLORET I ORDEIX, Pere (1978).

⁴¹ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 264/3, doc. 19, "Carta de Pere Lloret a Nicasi Claramunt" (5.11.1936).

Accepted: 15 October 2007

□ Figura 5: ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 265/2, doc. 49.

Hi treballava la gent del poble, ho van començar a voluntat pròpia [...] i traginaven pedres amb els carros del poble [...]; doncs el meu pare hi anava quan li tocava [...], anava bastant a torn de poble, les coses [...]. L'Ajuntament et marcava i et deia: doncs a tu et toca tal dia, i quan s'arribava al capdaval·l tornaven a començar al capdamunt [...], i si no s'hi anava, es donava a algú per anar a comprar coses.⁴²

[...] hi havia una vintena d'homes allà treballant. Tots eren dels voltants. Hi havia el Joan de ca la Mariona, el Lluís Punxes, dos bessons de Masbarrat, Jaume de ca la Malena [es refereix tant als que treballaven al monestir com en la resta d'obres].⁴³

Els meus germans, que eren un o dos anys més grans, ja hi havien anat a fer alguna cosa d'obra [...] i traginaven pedres amb els carros del poble [...].⁴⁴

D'arquitecte poder no en troben cap [...], com a molt el Maginet. El Maginet va portar molta cosa [...], ell era paleta [...] i era el que manava allí [...]. N'hi havia *vàrios*, de paletes; jo recordo aquell del Pont que venia, el que li deien el Pantalón; el Pantalón era un pintor [...].⁴⁵

LA CONSTRUCCIÓ

Un cop obtingut el vistiplau del sindicat i de l'Ajuntament, Lloret encarrega a Magí Vidal, paleta i conserge del monestir, que treballa per a la Comissaria de la Restauració de Santes Creus, que faci un croquis per alçar el Local i que es faci arribar a Jeroni Martorell, que el transforma en el plànol oficial que es conserva a la Diputació de Barcelona.⁴⁶

El meu pare era el conserge del monestir i era paleta, havia sigut paleta tota la vida, ja havia anat a Santes Creus a fer de paleta [...], era conserge i l'encarregat de totes les obres del monestir i el Sr. Lloret li va dir: "Farem un local aquí a veure què". Com que el meu pare havia fet comèdia, també tenia idea de *lo* que era un local i un escenari i va puntejar el plànol del local aquest d'allà baix. Jo el vaig fer en net perquè havia fet dibuix lineal. Llavors va començar el local a construir-se [...] i es va acabar la guerra i es va acabar el local. [Els plànols] els tornaria a fer de memòria: mirant *de frente* hi ha el cafè; a la dreta, la sala del *teatro*; al fondo, l'escenari; hi havia barra i al darrere magatzem.⁴⁷

No he parlat encara amb l'arquitecte senyor Martorell i espero per fer-ho rebre el croquis que quedarem amb Magí que m'enviaria, de l'extensió, alçada i distribució de l'edifici a construir davant del sindicat.⁴⁸

⁴² Entrevista amb Cinto Magre i Anton Punto.

⁴³ Entrevista amb Salvador Vidal.

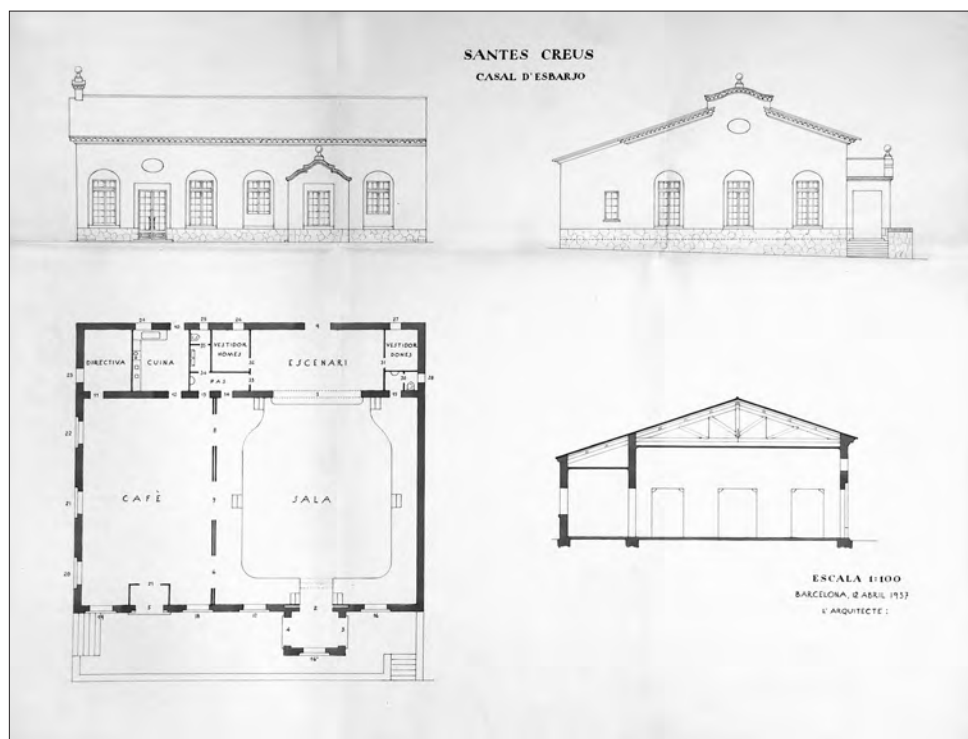
⁴⁴ Entrevista amb Anton Punto.

⁴⁵ Entrevista amb Anton Punto i Cinto Magre.

⁴⁶ Existeix un altre plànol amb la disposició a l'inrevés. Considero que l'autèntic és aquest, segons el testimoni de Salvador Vidal, fill de Magí Vidal.

⁴⁷ Entrevista amb Salvador Vidal.

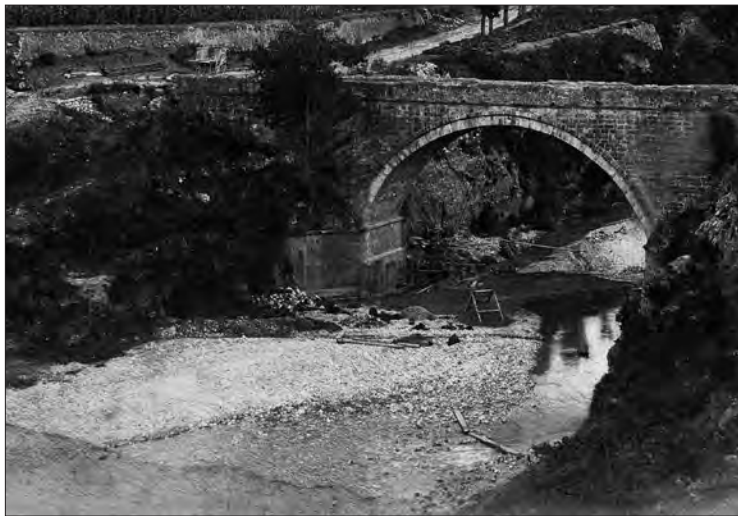
⁴⁸ ANC. Fons de la Generalitat de Catalunya 1931-1939. Lligall 264/3, doc 25, "Carta de Pere Lloret a Nicasi Claramunt" (11.1.1937).

□ Figura 6: Plànol: Diputació de Barcelona. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Unitat de Documentació. Fons Jeroni Martorell, C42/D64.

La matèria primera, ja ho hem dit, són els trossos de pedra i carreus trencats que no es podien aprofitar en la restauració del monestir (on es van enderrocar diverses estructures que presentaven ruïna absoluta). Els rocs es consoliden amb argamassa (arena i calç); l'arena es porta del riu, sota el pont de pedra, com s'havia fet ja des dels temps dels monjos. La calç es transporta des de llocs diversos, però sobretot de cap als boscos de Santa Agnès. Hi havia famílies que vivien en masies i que es treien un petit sobresou fabricant calç i venent-la.

[...] i traginaven pedres amb els carros del poble [...] i anaven a buscar arena al riu [...], les obres totes se feien amb arena d'aqueixa, i es portava la calç. N'hi havia [un forn] per aquí dalt i un a cal Saperó. I als corralles que n'hi diuen, als d'aquí davant, també n'hi ha un [...], en aquestos moments no sé si es veu o no es veu [...]. Me'n recordo, de canalla, doncs, com portaven la calç, que era una pedra, un pedra cuita, i la posaven allí i bullia. *Al tanto*, que si queies allí et cremaves [...], anava bullint.

□ Figura 7: AMV.
Finals segle XIX.
Pont de pedra
d'entrada
a Santes Creus.

FABRICACIÓ DE CALÇ

Feien un forat rodó i [al damunt] hi feien una volta de pedra, no qualsevol pedra perquè hi ha pedra que no en dóna, de calç [...]; el tapassot és la que no és bona, pedra viva. Pedra viva que es coïa. Anaven a fer feixos d'argilaga, de pi, i estaven una setmana fent foc allí fins que es coïa [...]. Aleshores la gent anava allí amb sacs o el que fos a comprar-ho [...], després se li tirava aigua i es desfeia [...] no totes les cases, però moltes tenien un bidó o bé feien un clot a terra [...]; a còpia de posar-n'hi *vàries* vegades ja quedava una pasta [...]. Pastaven amb un mànec llarg [...] barrejat amb arena i fixa't, setanta anys va estar allà dret [el Casalot]. Tot està fet amb calç d'aquesta, amb calç bullida. [Per baixar de Santa Agnès] has de comptar una hora i mitja o dues, depèn de la classe de carro. Era la mateixa carretera sense enquitranar, les mateixes corbes [...].⁴⁹

El Local, doncs, el van construir seguint les tècniques del moment. De l'obra, se'n van encarregar la Comissaria i els veïns. De la fusteria, directament la Secció de Monuments, que en conserva tota la documentació. Tan sols la teulada no es va arribar a fer i no hi ha cap document sobre el material i l'estructura que havia de tenir (excepte el dibuix de la façana).

Calç i arena entre pedra i pedra [...], es veu que ha sigut el més fort que han fet [...] ho fotràs a fer amb Portland i no dura tant. De fer-ho amb aquestes coses que ho fan ara no haguera durat tant. Els bastiments [de les finestres] eren tots de fusta i es van podrir.

Només el sostre no van fer [...]. [Es construïa] amb bastides. Es feien [les bastides] amb cabirons i llavors cada tros lligaven un tauló pla. I *'nant* tirant amunt, amb una corriola anaven pujant la pasta i les pedres i el paleta les anava posant [...] tot se feia així [...]; hi ha una biga de ferro, no, damunt de l'escenari? Sí, em sembla que sí [...].⁵⁰

⁴⁹ Entrevista amb Anton Punto i Cinto Magre.

⁵⁰ Ídem.

L'any 1938, la situació al front empitjora, la situació econòmica és dura i les condicions meteorològiques de l'hivern són les pitjors dels últims anys. L'hort familiar és la base de la subsistència:

[...] perquè els pagesos treballaven l'hort i es feien patates, fesols, o tenien dues gallines a casa [...], de gana jo no en vaig passar. No et dic que tinguéssim duros, ehl, però aleshores sense un duro es vivia [...]. A la plana de Sant Pere hi havia aigua, i regaven i hi havia els recs i tot això [...]; a l'hort hi havia pèsols, patates [...].⁵¹

Tots els esforços del govern es dediquen a l'empresa bèl·lica. La Comissaria cada cop té menys diners i menys mitjans per continuar el projecte a l'entorn del monestir; la restauració del monument s'atura i també la construcció del Local. No es pot dur a terme la nova urbanització, la construcció d'escoles noves i encara menys el condicionament dels boscos i del paisatge de l'entorn. El projecte de Pere Lloret queda avortat. A més, la guerra mobilitza els homes, majoritàriament joves, i cada cop hi ha menys mans per treballar.⁵²

A l'abril del 1939, com se sap, acaba la Guerra Civil. Pere Lloret ha emprès el camí de l'exili amb tot el que ha pogut salvar: poca cosa. La documentació de la Comissaria acabarà a l'Arxiu de Salamanca. Dels objectes que havien de formar part del Museu de Santes Creus, en queden pocs, que es posaran sota la custòdia de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus (operatiu des del 1947). Entremig, una època de ningú en la qual costa seguir la pista de molts dels béns que foren de l'església i del monestir.

Santes Creus haurà d'esperar a finals dels quaranta i a la dècada dels cinquanta per tenir aigua canalitzada, el cementiri fora del monestir, nous safareigs, eixamplament i asfaltat de carrers, etc. Algunes de les millores projectades per Lloret no s'arribaran a fer mai, ni en el recinte monàstic ni fora: no hi haurà escoles noves, ni un projecte global per a l'entorn. La història del Local, però, no s'acaba aquí; l'edifici, malgrat tot, es manté dempeus, obstinadament, fins a esdevenir, finalment, el Local del poble, l'any 2005.

L'ÈPOCA DELS GRANS SILENCIS

Després no es deia res perquè hi va haver "grans silencis", va venir l'època dels grans silencis.⁵³

Un cop acabada la Guerra Civil, els antics propietaris van recuperar els béns confiscats per l'Ajuntament republicà i també gran part dels que s'havien confiscat per restaurar els recintes monàstics. La majoria de parcers van continuar conreant les mateixes terres que abans, i el Camp dels Noguers va acollir els horts domèstics fins entrats els anys vuitanta del segle xx. Alguns dels llogaters de les hortes van canviar perquè l'èxode cap a la ciutat,

⁵¹ Entrevista amb Teresina Ventura.

⁵² Entrevista amb Dolors Vidal.

⁵³ Entrevista amb Joan Ferran, Valero.

□ Figura 8: Ballada de sardanes a la plaça. Arxiu Municipal de Valls. Jaume Guasch. Cap al 1950.

sobretot a Barcelona, va ser important des de mitjan anys quaranta; les dures condicions de vida dels parcers santescreuins i la pobresa alimentaren aquesta emigració, però també, en alguns casos, la por de represàlies o les situacions compromeses derivades de la Guerra Civil.

Cap al quaranta-cinc hi va haver un gran èxode a la ciutat: la vida de pagès era molt dura, i les noies, sobretot, anaven a ciutat a "millorar", a servir, a una porteria. Qui tenia una mica de diners posava negoci propi [...].⁵⁴

Per què no es va enderrocar el Local en aquestes circumstàncies? La raó, segurament, és la més prosaica, el marquès tampoc no treia tant de rendiment d'un hort llogat i, possiblement, enderrocar l'edifici i traslladar tota la pedra era molt més costós. D'altra banda, el parcer que havia cedit el terreny, Benet Marimon, propietari de la Fonda de cal Titu a dalt la plaça, vengué i traspassà drets i propietats i marxà a Barcelona; l'hort se'l va quedar en Pau Saperó, però ja sense el tros on estava el local.

⁵⁴ Entrevista amb Joan Ferran, Valero.

ELS LOCALS ALTERNATIUS

Pel que fa a les dues fondes, la de cal Titu va desaparèixer; la de cal Xollat es va transformar en la Fonda Grau quan la va comprar en Pau Saperó l'any 1942.⁵⁵ Va deixar de fer el servei de bar i es va dedicar exclusivament al servei d'hostaleria i hostatge. El bar que exercí com a "Local", fou el bar Sport, i així ha estat fins gairebé avui mateix. L'any 1941 o 1942 el Pere Canals del Bar va marxar cap a Barcelona i el local el va comprar, com ja s'ha dit, Joan Artigal,⁵⁶ que en va condicionar els baixos i la terrassa del davant; hi va construir habitatge a sobre i a poc a poc l'edifici ha anat evolucionant fins el que coneixem avui dia. Durant uns quants anys, per causes diverses, l'Sport el van regentar diferents famílies. Va acollir, fins fa molt poc, sopars populars, festes majors, balls de diumenge amb manubri, i ha estat el punt de socialització principal del poble durant molt de temps.

Que primer ballàvem amb *organillo* i després amb gramòfon. O *manubrio*. El que el tocava, passava després a recollir pels que ballaven i segons amb qui ballaven li feien senyal al del *manubrio* perquè fes el ball més llarg o el fes més curt. El que passava és que s'havia de ballar amb totes les noies perquè hi havia les mares allà vigilants. És l'únic que hi havia als pobles, no hi havia ni cine ni res. Després es va poder anar al cine a Vila-rodonà, que hi anàvem a peu [...], és del quaranta-quatre o quaranta-cinc; bicicleta en teníem, però era a la nit [...].⁵⁷

I EL LOCAL?

Doncs l'edifici que hauria d'haver estat el Local del poble es va convertir en un lloc privilegiat dels jocs de la canalla. Diferents generacions hi han jugat, dins i fora: s'hi han fet partits de bàsquet, s'hi ha jugat a fet i amagar, a guerres, a casetes, s'hi han fet forats i un bon grapat de jocs infantils. També s'hi van fer sopars sota els estels, partides de petanca a altes hores de la nit i la foguera de Sant Joan.

A finals dels quaranta o cap als cinquanta vam convertir el Casalot en un camp de bàsquet, vam netejar, treure els esbarzers i vam clavar dos *aros* per a les cistelles, perquè en Ramonet de l'Hort i un del Pont d'Armentera jugaven al Laietà i ens en van ensenyar [...]. De nens hi jugàvem [al Local]; fèiem clots, casetes, forns per coure patates [...]; en Modesto Masgoret hi volia fer un forn de calç [...]; el joc més divertit era amb un parell de pneumàtics de camió [de les obres que la Diputació feia a l'asfaltat], ens posàvem dins i vingia rodar.

Joan Ferran, Valero, nascut el 1933.

S'hi jugava molt, allà baix al local, fent de castellers, el Jaume i el Pep Miramar, el Pere dels Frigos [...].

Maria Grau, nascuda el 1943.

⁵⁵ Data aproximada aportada per la família.

⁵⁶ Entrevista amb Carlos Artigal.

⁵⁷ Entrevista amb Salvador Vidal. Tot i que no és ben bé adient, m'ha semblat bonic parlar sobre els balls. Els balls de diumenge començaven després de missa i solien allargar-se fins a la mitjanit; es llogava el "manubri" a Valls i hi venia gent, sobretot noies dels pobles veïns. Una societat de nois organitzava els balls.

Nosaltres teníem tretze o catorze anys, o dotze [...], i el vam netejar, i el Paulino que era l'encarregat del marquès ens va cridar i ens va dir:

—¿Con qué permiso habéis hecho esto?

—No, que només volíem fer un partit de bàsquet per a la festa major.

—Esto es del marquès de Casa Riera.

—Bueno, sí, pero nosotros no hemos hecho nada, solamente hemos limpiado [...], i vam posar les canastes. I alguna vegada hi vam jugar el partit de la festa major. [...] Alguna vegada s'hi amagàvem, jugàvem a cuit i a amagar.

Carlos Artigal, nascut el 1934

[...] la canalla hi anava, i tant! I els Focs de Sant Joan que s'hi havien fet!

Colombrina Mañé (1921-2008)

La canalla és clar que hi anava a jugar, juguen a tot arreu, però allà encara més perquè era com un tancat.

Teresina Ventura, nascuda el 1922

S'hi feien sopars i partits de petanca fins a altes hores de la nit [...].

Dolors Vidal, nascuda el 1921

I malgrat els "grans silencis", mai ningú no va dubtar que allò era el Local i que algun dia se'n faria alguna cosa, per això voldria acabar aquesta història amb les paraules següents:

Un dia o altre això serà una cosa o altra, i un dia vaig sortir al carrer i vaig sentir a dir que aquí baix s'hi farà un local: oh, quina alegria que tinc! [...] I estava ben conservat tot [...]. El Francesc i el Ramonet em van dir: "no pateixis que ja ho veuràs [arreglat]". Tothom s'ho deia que què hi feien aquelles quatre parets allà fins el dia que van dir de fer-hi alguna cosa [...]. Ara la canalla pot anar a jugar a cartes allà, a sopar [...], però ara ja no tenim costum de sortir, però tu ja veuràs que t'hi vas acostumant i ja veuràs com sí. Al poble li convé una cosa d'aquestes [...] perquè aquest poble, si vols que t'ho digui, quan està tot tancat sembla un mas perdut [...], a més, ve molta gent forastera [...]. On han d'anar la gent i el jovent? On ha d'anar? Doncs allà baix.

Colombrina Mañé

EPÍLEG

La primera part d'aquesta història s'acaba l'any 1977, l'any que el marquès va vendre el terreny on estaven les quatre parets del Local, com a part d'una segregació. El 1977 comença, però, una altra història per al nostre edifici, la de la recuperació de la voluntat popular. Un llarg camí haurà de recórrer fins a la inauguració oficial com a Casalot l'any 2006. Amb problemes, desacords, bones pensades, etc., com en qualsevol història. De final, però, encara no en té, i l'hem d'escriure entre tots els veïns. L'any 1977 el marquès de Casa Riera va vendre una part de les seves terres situades dins el recinte urbà a Isidre Llorenç Segarra; aquest, després d'una segona segregació, els va vendre, el 1989, a una societat de la qual formava part ell mateix, Veguipala, SA, que va començar la construcció de les cases del que anomenem la Mitja Lluna. Des d'un primer moment, sembla que la intenció era cedir les quatre parets del Local a l'Ajuntament, negociació que va dur a terme el senyor Segarra (així se'l coneixia a Santes Creus) segurament a canvi d'altres prerrogatives. La donació definitiva es va fer l'any 1992, tot i que

□ Figura 9: Cercavila de Festa Major passant davant el Local. 1972 o 1973. Foto cedida per la Família Serra.

extraoficialment ja feia temps que l'Ajuntament usava la finca i en tenia cura, i l'acceptació oficial per part de l'Ajuntament es va fer efectiva deu anys després, el 2002.

Les obres de restauració comencen l'any 2004 i s'han fet en dues fases. En la primera, el PUOSC hi aporta 60.101,21 euros del finançament; la Diputació de Tarragona, 30.050,61 euros; els Fons FEDER, 50.000 euros, i el mateix Ajuntament, 52.225,68 euros.

La segona fase es duu a terme durant l'any 2005 i, mentre el PUOSC hi aporta 74.639,04 euros, les arque municipals n'inverteixen 19.194,81. La inauguració oficial, amb la presència del president del Parlament de Catalunya, Ernest Benach, fou al gener del 2006.⁵⁸

Una inauguració simbòlica, que rendeix homenatge a la República i a tots aquells homes que van voler canviar les coses i fer un país diferent; un edifici que simbolitza la força del poble. Ara s'obre un nou futur al davant, ple d'incerteses i unes quantes desavinences. Esperem poder continuar l'esperit que ha mantingut dempeus un somni.

AGRAÏMENTS

Cinto Magre; Anton Martí, Punto; Dolors Vidal; Salvador Vidal; Teresina Ventura; Mari Grau; Joan Ferran, Valero; Carlos Artigal, i a tots aquells que d'una manera o altra m'han donat informació. I a tots aquells amb qui no he tingut temps de parlar i segur que poden explicar encara moltes coses.

⁵⁸ Informació facilitada per l'Ajuntament d'Aiguamúrcia i el Registre de la Propietat del Vendrell.